

§. VII. De reportatione pyxidis.

1. Celebrans accipit super cottam stolam albam, et praecedentibus clericis cum cereis, et alio cum bursa corporalium, et velo humerali, accedit ad locum, ubi asservatur pyxis cum particulis.

2. Ibi, adhibitis debitis²⁹⁵ genuflexionibus, accipit velatis manibus pyxidem, quam portat in solito²⁹⁶ tabernaculo servandam.²⁹⁷

3. Revertitur in sacristiam, in qua, depositis sacris vestibus, legit Antiphonam *Trium puerorum* etc. cum *Alleluja*, et Canticum, et Psalmum et Orationes pro gratiarum actione.

4. Interim per clericos extinguuntur cerei altaris.

5. Item tres candelae in cuspide arundinis, quae amplius non accenduntur, et arundo ipsa amovetur omnino.

6. Item extinguitur cereus paschalis: qui tamen, remanens in suo candelabro, accendetur in Missis in omnibus Dominicis, ac Festis Domini et Sanctorum de praecepto,²⁹⁸ et usque ad Evangelium inclusive in die Ascensionis Domini; quo dicto, cereus extinguitur, et completa Missa removetur e candelabro, et servatur accendendus in Vigilia Pentecostes ad benedictionem Fontis.²⁹⁹

II. SVEČANO VRŠENJE OBREDA PO MISALU.

A. Svijećnica.

Bilješka. Ako ova svetkovina padne na koju od nedjelja: Sedamdesetnicu, Šezdesetnicu ili Pedesetnicu, tada se blagoslivlju i dijele svijeće te vodi procesiju, dok se misa uzima od dotične nedjelje.² Sama misa, kao i cijeli oficij, prenosi se na prvi nezapriječeni dan.

Ako je izložen presv. Sakramenat za XL-satno ili vječno klanjanje tada za blagoslov svijeća i procesiju (tako i na Pepelnicu i Cvjetnicu) vrijedi, što je rečeno u 39. bilješci k *Memoriale rituum*.

I. Što valja pripremiti. — 1. U sakristiji: a) Za celebranta: amikt, albu, pojas, stolu i plašt ljubičaste boje (ako nema

²⁹⁵ Točno su opisane genufleksije u *Memoriale rituum* Tit. V. §. V, 1—5. (str. 138).

²⁹⁶ Kod nas obično u velikom oltaru.

²⁹⁷ Došavši k oltaru ide odmah uz stepenice i postavi ciborij na oltar, genufektira i side na gornju stepenicu, tu klekne, te mu klerik uzme velum, ustane, dođe k oltaru, genufektira, otvori tabernakul, stavi u nj ciborij, genufektira i zatvori vrata tabernakula; složi korporal, stavi ga u bursu, side niz stepenice noseći bursu s korporalim i ključ od tabernakula, genufektira in plano i vraća se u sakristiju (poredi gore Tit. IV. §. III — str. 128).

²⁹⁸ Uopće može gorjeti kod svih svečanih i pjevanih misa, ako je običaj, osim misa de Requie, votivnih i misa u ljubičastom odijelu (na Markovo i prosne dane) D. a. 235, XI.

²⁹⁹ Obred je kod blagoslova krsne vode na Duhovsku vigiliju isti mutatis mutandis kao na Vel. subotu; vidi *Missale* na taj dan.

¹ V. ab Appeltern I. 347 seq.; Müller; Martinucci-Menghini.

² Tako posebna rubrika misala na ovu svetkovinu. Isto je i u onom slučaju, ako je crkva posvećena Majci Božjoj, ali ne pod titulom Purificationis (D. a. 2326, II).

plašta, tada blagoslivlje bez kazule).¹ — b) Za đakona i subđakona: amikt, alba, pojas i stola za đakona; zatim *planetæ plicatæ*² ljubičaste boje; ove zadnje samo u crkvama katedralnima, kolegijatnim, abacijskim i župskim,³ dok u manjim crkvama imaju đakon i subđakon biti samo u albama,⁴ a đakon još k tome stolu preko lijevog ramena. — c) Za ceremonijara i klerike četiri rokete (*superpellicea*). Svijetnjaci sa svjećama i kadionica.

2. Na oltaru: a) Ljubičasti antependium, prikopčan na bijeli, ako bude misa de B. M. V. — b) Misal na strani epistole na ljubičastom jastuku ili na pulpitu; s oltara se ima odstraniti cvijeće, koje se stavi poslije procesije na oltar, bude li sv. misa de Beata.⁵

3. Na stoliću: Ima biti sve priređeno kao prije svećane mise; velum kaleža bit će bijele odnosno ljubičaste boje prema tomu, da li će biti misa de Beata ili od nedjelje, isto takove boje ima biti velum humerale za subđakona, kad bude držao patenu; osim toga valja da bude posuda s blagoslovenom vodom i aspergil, druga posudica s vodom i ručnik za pranje ruku poslije dijeljenja svijeća. Blizu stolića križ za procesiju.

4. Na drugom stoliću pokritom bijelim pokrivačem na strani epistole ili pred oltarom imaju se smjestiti svijeće za blagoslov pokrivene čistim pokrivalom.

5. Na sjedalima: a) za celebranta manipul, stolu i kazulu bijele boje, ako je Misa de Beata, ljubičaste, ako je nedjeljna; b) za đakona i subđakona 2 manipula, 1 stolu, dalmatiku i tunicelu bijele ili ljubičaste boje prema tomu, kakova će biti misa.⁶

II. Blagoslov svijeća. — 1. Celebrant i ostali, obučeni kako je gore rečeno, naklonivši se križu ili glavnoj slici u sakristiji, pođu ovim redom: turifer s kadionicom, svjećonoše s upaljenim svjećama, ceremonijar tada celebrant pokrite glave u sredini između đakona i subđakona, također pokrite glave, koji mu pridržavaju krajeve plašta. Ako celebrant ne nosi plašta, tada ide subđakon iza ceremonijara a za njime đakon, a na koncu celebrant.

2. Došavši pred oltar, otkriju se, te naprave prema oltaru propisanu reverenciju. Celebrant uzide k oltaru, te ga poljubi u sredini, a đakon i subđakon također uzidu k oltaru, te sada prate celebranta k strani epistole i tu stoje uz njega, đakon na desno a subđakon na lijevo.⁷ Svjećonoše i turifer nakon reverencije oltaru smjestili su se kod stolića, na koji su postavili svijetnjake.

3. Celebrant stojeći pjeva u ferialnom tonu⁸ *Dominus vobiscum* i oracije propisane za blagoslov svijeća. Pri tom drži uvijek ruke

¹ Rubr. gen. Miss. XIX, 4; Rubr. spec. Miss. ovoga dana. — ² To su kazule na prsima unutar podvignute. — ³ To su ecclesiae majores. D. a. 3352, VII. — ⁴ Rubr. gen. Miss. XIX, 7. — ⁵ Poredi: Memoriale rituum, tit. I. c. I; c. II. §. I. 4; §. IV. 3. — ⁶ No ovo se može prirediti i u sakristiji, ako se poslije procesije vraća u sakristiju. Poredi bilješku 4. k Memoriale rituum. — ⁷ Tako stoje đakon i subđakon uz celebranta i kod ostalih blagoslova (pela i grančica). — ⁸ Vidi bilješku 18 k Memoriale rituum.

sklopljene, samo kad pravi križ, tada lijevu ruku postavi na oltar, a desnom pravi križ nad svijećama, dok mu đakon malo podigne plašt. Na *Oremus* i na ime *Jesus* inklinira prema križu.

4. Kad svrši oracije, celebrant stavlja tamjan u kadionicu kao kod svećane mise prije introita, samo što sada svi stoje na strani epistole, a subđakon pridržava celebrantu plašt s desne strane. Đakon predavši navikulu turiferu, uz obične poljupce daje celebrantu aspergil. Celebrant govoreći tiho: *Asperges me* etc. bez pjevanja i bez psalma poškropi svijeće i to najprije u sredini, zatim sebi s lijeve strane a onda s desne strane. Đakon uzme uz dužne poljupce aspergil, te opet uz običajne poljupce preda kadionicu celebrantu, koji tri puta pokadi¹ svijeće onim redom, kako ih je poškropio ne govoreći ništa.²

III. Dijeljenje svijeća. — 1. Svršivši celebrant blagoslov pođe s đakonom i subđakonom u sredinu oltara: tu se okrenu k puku; s lijeve je celebrantu đakon, koji će mu dodavati svijeće bez poljupca, a s desne subđakon, koji će podignuti malo desni kraj plašta.

2. Tada pristupi odličniji među nazočnim svećenicima u roketi bez stole,³ primi od đakona svijeću, poljubi je i preda celebrantu, koji stoji na supedaneju okrenut k puku i poljubi samo svijeću, te je preda đakonu, da je postavi na oltar ili daje komu akolitu, da je pridrži. Ako nema nijednog drugog svećenika, tada đakon postavi za celebranta svijeću na oltar,⁴ celebrant se okrene k oltaru, klekne, uzme svijeću s oltara i poljubi je, ustane i preda subđakonu, koji je opet stavi na oltar ili preda akolitu, da je pridrži.

3. Poslije toga celebrant stojeći na istom mjestu okrenut k puku, otkrite glave dijeli svijeće, najprije onome, od koga je sam primio. Dignior ex clero ima primati svijeću klečeći te poljubiti nesamo svijeću nego i ruku celebrantu.⁵ Poslije ovoga đakon i subđakon kleknu⁶ te uz poljupce svijeće i ruke primaju svijeće od celebranta, predađu svijeće kojemu akolitu i tada stanu uz celebranta, kako je gore rečeno. Dalje dijeli kleru (i podvornicima kod oltara) na istom mjestu, dok puku dijeli kod ograde, ako se uopće puku dijeli.⁷

4. Kad celebrant počne dijeliti, kor pjeva antifonu: *Lumen* s kantikom: *Nunc dimittis*. Razdijelivši svijeće, celebrant pere ruke in plano epistolae, ako je dijelio kod ograde, a ako je dijelio samo kod oltara, tada na supedaneju na strani epistole. Dok celebrant pere

¹ Unico ictu. — ² Ako narod sam donosi svijeće za blagoslov i drži ih u ruci, valja imati intenciju i te svijeće blagosloviti; poredi bilješku 22 k Memoriale rituum. — ³ D. a. 2148, V. — ⁴ Đakon, i ako je svećenik, ne može ovdje preuzeti zadaću *dignioris ex clero*, a tako ni na Pepelnicu ni na Cvjetnicu. — ⁵ D. a. 2148, V. Od ovoga se izuzimaju kanonici i prelati, koji primaju od celebranta svijeću stojeći nagnuti i ne ljube ruke celebrantu, osim ako je biskup (Cer. episc. l. 2, c. 16, §. 9 i 10). — ⁶ Ako su kanoici, stoje duboko nagnuti i ne ljube ruke celebrantu osim biskupu. — ⁷ Gledaj Memoriale rituum na taj dan i bilješke tamo, samo što su mjesto klerika uz celebranta ovdje đakon i subđakon i jedan akolit; đakon s lijeve dodaje svijeće celebrantu, subđakon s desne pridržava plašt, a akolit otraga drži svijeće i pojednu predaje đakonu.

ruke, kor pjeva antifonu: *Exsurge*, a celebrant opravši ruke u prvom slučaju uzade sa strane epistole ka knjizi, a u drugom slučaju već se nalazi kod nje te pjeva *Oremus* i oraciju *Exaudi quaesumus*, đakon i subđakon stoje uz njega kao na početku. Ako svetkovina padne na koji dan iza sedamdesetnice osim nedjelje, kad celebrant kaže *Oremus*, đakon pjeva: *Flectamus genua*, te svi pokleknju osim celebranta, subđakon ustane prvi i odgovori: *Levate*; a na to pjeva celebrant spomenutu molitvu.

IV. Procesija. — 1. Svršivši posljednju oraciju, stavi celebrant na istom mjestu¹ tamjan u kadionicu i blagoslovi ga. Dok poslije toga celebrant i đakon polaze u sredinu oltara, subđakon genuflektila i sa strane epistole polazi po križ,² s kojim dođe u sredinu presbiterija ali prema izlazu, uz njega su svječnoše, a iza njega turifer, svi stoje okrenuti licem k oltaru.

2. Međutim đakon primivši od ceremonijara celebrantovu svijeću, predade je celebrantu uz dužne poljupce, uzme svoju svijeću u lijevu ruku, poklekne i okrene se k puku — celebrant je okrenut k oltaru — te zapjeva propisanim tonom: *Procedamus in pace*. Dok kor odgovara: *In nomine Christi. Amen*, đakon se okrene k oltaru, te zajedno s celebrantom sije in planum pred oltar. Tu okrenuti k oltaru naprave svi osim subđakona i svječnoša propisanu reverenciju. Celebrant i đakon pokriju se, kor počne Antifone i procesija se razvije ovim redom: Naprijed ide turifer, za njim subđakon s križem među svječnošama, tada kler, ako ga ima, a na koncu celebrant s đakonom s lijeve strane, koji ne podržava celebrantu plašta. Svijeće se nose izvana, dakle oni s desne u desnoj, a s lijeve u lijevoj.

3. Procesija polazi ili izvan crkve ili u samoj crkvi.³ Dogodi li se, da baš bude kod kojega pokrajnoga oltara podizanje, kad prolazi procesija, ne smije se zvoniti, te procesija prolazi ne obazirući se ništa. Ako bi ipak zvonilo — što ne smije biti — na podizanje, tu će polazeći mimo toga oltara dvojica i dvojica pokleknuti na jedno koljeno i odmah dalje ići.⁴

4. Ulazeći u crkvu, ako je išla procesija izvan crkve, ili ulazeći kroz ogradu pred velikim oltarom, ako je bila po crkvi, pjeva kor *V. Obtulerunt* etc. Vrativši se k oltaru svi osim subđakona i svječnoša naprave reverenciju. Subđakon stavi križ kraj stolića, a svječnoše svijetnjake na stolić; subđakon dođe na lijevu celebrantu. Dotle đakon preda svoju svijeću ceremonijaru (ili kojem akolitu), uzme uz propisane poljupce svijeću od celebranta, te i nju dade ceremonijaru. Svi naprave reverenciju oltaru, te idu u sakristiju, ako je tamo odijelo priređeno, ili k sjedalima, gdje se celebrant, đakon i subđakon obuku, za misu, kako je gore rečeno. Dotle turifer donese novu vatru.

¹ D. a. 4198, I. — ² Križ nosi tako, da je lice Raspetoga okrenuto na istu stranu kao i subđakonovo. — ³ Ako procesija ide u samoj crkvi, tada će izašavši iz presbiterija krenuti sebi na desnu stranu — dakle stranom evandjelja, a vratiti se stranom epistole. — ⁴ D. a. 3814, II.

5. Misa¹ je kao inače svečana misa, samo što se kod pjevanja evanđelja, te od podizanja do pričesti drže u koru upaljene svijeće. To biva, ako je misa de Beata; ako je de Dominica, tada se svijeće ne pale.

B. Pepelnica.

I. Što valja pripraviti. — 1. U sakristiji: sve kao na Svijećnicu (str. 148).

2. Na oltaru sve kako propisuje Memoriale rituum na taj dan (str. 115).

3. Na stoliću: sve kao na Cvjetnicu (str. 153), a uz to još posuda s blagoslovenom vodom i aspergilom.

4. Na sjedalima (ako se poslije pepeljenja ne vraća u sakristiju — a ako se vraća, ima ovo biti priređeno u sakristiji): Manipul i kazula ljubičaste boje za celebranta; dva manipula iste boje za đakona i subđakona, te u velikim crkvama široka stola iste boje za đakona.

II. Blagoslov pepela. Obred isti kao kod blagoslova svijeća (str. 149).

III. Pepeljenje. Što se tiče samoga načina gledaj: Memoriale rituum na ovaj dan §. II. i bilješke. Za držanje đakona i subđakona vrijedi, što je rečeno na Svijećnicu kod dijeljenja svijeća (str. 150). Pranje ruku kao na Svijećnicu (str. 150). Svršivši posljednju oraciju siđu celebrant i ministri odmah sa strane epistole k sjedalima, da se pripreme za misu, ili došavši u sredinu oltara, siđu pred oltar, naprave reverenciju oltaru i idu u sakristiju, da se obuku za misu, prema tomu, gdje je pripravljeno odijelo.

IV. Misa. U ovoj svečanoj ferijalnoj misi valja pamtiti ovo: Kada celebrant čita u traktusu *Ÿ. Adjuva nos* etc., ne poklekne, nego svršivši evanđelje prije nego će metati tamjan u kadionicu, kad kor pjeva taj *Ÿ*, kleknut će u sredini oltara na gornjoj stubi (supedaneju) između đakona i subđakona. Ako se samo recitira gradual i tractus, tada će čekati u sredini oltara, dok dođe kor do toga *Ÿ*, i kleknuti, kako je rečeno, a onda tek ići čitati evanđelje. — Kod oracije *super populum*, kad celebrant otpjeva *Oremus*, đakon se okrene za lijevom rukom prema puku te propisanim tonom kaže: *Humiliate capite vestra Deo*, ali ne naklanja glave.

C. Cvjetnica.

I. Što valja pripraviti. — 1. U sakristiji: a) Za celebranta amikt, albu, pojas, stolu i pluvijal ljubičaste boje; ako nema

¹ Misu ima služiti isti svećenik, koji je blagoslivljao svijeće, od toga je izuzet samo biskup, koji je ordinarij; on naime može blagosliviti svijeće, a drugi poslije toga služiti sv. misu. To vrijedi i za Pepelnicu i za Cvjetnicu i za blagoslov krsne vode na Vel. subotu (Caer. Ep.: D. a. 2976, VIII).

pluviala, tada bez kazule. — b) Za đakona i subđakona amikt, albu, pojas,¹ ljubičastu stolu za đakona; u velikim² crkvama još: *planetæ plicatae*; — c) za đakone, koji će pjevati muku, po tri amikta, albe, manipula i stole ljubičaste boje i tri misala³ ili evanđelistara; — d) za ceremonijara i klerike četiri rokete; — e) posuda s blagoslovenom vodom i aspergilom.⁴

2. Na oltaru sve kako određuje Memoriale rituum za taj dan (str. 118).

3. Na stoliću: a) kalež za misu sa svom opremom ljubičaste boje; — b) kadionica⁵ i navikula s tamjanom; — c) posuda s vodom za pranje ruku i ručnik; — d) vino i voda za sv. misu; — e) knjižice, u kojima se nakazi tekst za ovu procesiju; — f) blizu stolića križ za procesiju.

4. Na sjedalima:⁶ a) manipul i kazula ljubičaste boje; — b) dva manipula⁷ ljubičaste boje za đakona i subđakona i u većim crkvama široka stola ljubičaste boje za đakona.

5. Na posebnom stoliću u sredini pred oltarom ili na strani epistole, pokritom bijelim stolnjakom, grančice za blagoslov.

II. Blagoslov grančica. — 1. Ako je prije obreda *aspersio aquae benedictae*, tada obučeni, kako je gore rečeno, polaze iz sakristije načinivši propisanu reverenciju ovim redom: turifer noseći posudu s vodom, svjećonoše sa zapaljenim svijećama, ceremonijar, celebrant između đakona i subđakona, koji pridržavaju krajeve plašta, sva trojica pokrivene glave. Došavši pred oltar načine propisanu reverenciju. Na koncu *Asperges* uzmu đakon i subđakon manipule, a turifer stavivši blagoslovenu vodu na stolić polazi u sakristiju po kadionicu.

2. Ako nema *Asperges*, tada obučeni, kako je gore rečeno (đakon i subđakon imaju manipule), polaze ovim redom: turifer s kadionicom, ostali kao gore. Došavši pred oltar naprave propisanu reverenciju; celebrant praćen od đakona i subđakona (ako je *Asperges*, poslije toga bez posebne reverencije) dolazi u sredinu oltara, poljubi oltar i polazi na stranu epistole, kamo ga prate đakon i subđakon bez genufleksije u sredini te stoje uz njega, kako je rečeno kod blagoslova svijeća (str. 149).

3. Došavši ka knjizi čita sklopljenih ruku ne križajući se Antifonu *Hosanna*, koju kor pjeva. Međutim ceremonijar ili tko drugi otkrije grančice. Celebrant stojeći na istom mjestu sklopljenih ruku

¹ Ako nema *Aspersio aquae benedictae*, tada i manipul za đakona i subđakona. — ² Gledaj kod Svijećnice (str. 149). — ³ Martinucci prema Caer. Episc. traži samo jednu knjigu, dok S. R. C. dopušta tri (D. a. 3804, III, 1).

— ⁴ Ako nema *Aspersio aquae benedictae*, tada se ovo pripravi na stoliću. —

⁵ Mogla bi se prirediti u sakristiji, te je turifer odmah s vatrom donese poslije *Aspersio aquae benedictae*, ili ako toga nema, nosi je idući s ostalima k oltaru. — ⁶ Ili na stoliću ili u sakristiji, ako se poslije procesije ide u sakristiju. — ⁷ Ako nema *Aspersio aquae benedictae*, tada se manipuli priprave u sakristiji.

ne okrećući se k' puku pjeva: *Dominus vobiscum* i oraciju: *Deus, quem diligere*; i na *Oremus* ostaje sklopljenih ruku, samo inklinira prema križu. Dok celebrant pjeva oraciju, side subđakon in planum, gdje skine planetu, ako ju je imao, te uz obred kao kod svečane mise pjeva epistolu, dok je celebrant *sub missa voce* čita. Poslije ljubi ruku celebrantu, preda knjigu ceremonijaru, te opet uzme planetu¹ i stane s lijeve celebrantu. Poslije epistole kor pjeva jedan ili drugi R ili oba, dok ih celebrant može² tiho čitati. Dok kor pjeva rezponzorij, moli celebrant na istom mjestu *Munda cor* etc. i čita evanđelje; a đakon ostavi celebranta, silazi in planum, skine planetu i uzme široku stolu, koju stavi preko obične stole, uzme knjigu, te je kao obično prije evanđelja u misli postavi na oltar. Tada celebrant stavlja tamjan kao obično, ali na istom mjestu, gdje stoji, t. j. na strani epistole. Đakon predavši navikulu turiferu moli *Munda cor* na mjestu, gdje ga moli kod svečane mise, ustane, uzme knjigu i klekne okrenut k celebrantu, koji stoji na strani epistole, i traži blagoslov. Dalje sve kao kod svečane mise na evanđelje. Na koncu donosi subđakon celebrantu knjigu, da je poljubi a đakon³ ga incenzira, koji poslije toga skine široku stolu i uzme planetu plikatu.

4. Poslije toga se blagoslivlju grančice. Celebrant stojeći na istom mjestu uvijek sklopljenih ruku pjeva oracije i prefaciju; samokad ima praviti desnom rukom križ nad grančicama, lijevu stavi na oltar. Poslije prefacije kor pjeva *Sanctus*, dok ga celebrant s đakonom i subđakonom tiho moli na istom mjestu, ali na način kao kod sv. mise. Svršivši oracije stavlja celebrant tamjan u kadionicu, te škropi i kadi grančice kao na Sviječnicu svijeće (vidi str. 150).

III. Dijeljenje grančica. Isti je obred kod dijeljenja grančica kao na Sviječnicu kod dijeljenja svijeća (str. 150).⁴ Dok celebrant pjeva oraciju poslije pranja ruku, klerik pričvršćuje grančicu na procesijonalni križ. Prije procesije skinu đakon i subđakon manipule.

IV. Procesija. — 1. Stavljanje tamjana, početak i razvoj procesije kao na Sviječnicu (str. 151). Palme (grančice) drže se u ruci kao svijeće, t. j. desni u desnoj ruci, lijevi u lijevoj. Procesija ide izvan crkve.⁵

¹ Razumije se u većim crkvama. Vrijedi i dalje za veće crkve, kad je govor o planeti kod đakona i subđakona. Gdje se ne smije upotrebljavati planeta ili je nema, tada ovdje kao i dalje otpada skidanje i oblačenje planete kao i kod đakona mijenjanje planete sa širokom stolom. — ² Ima autora, koji uče, da je celebrantu na volju, hoće li čitati sve od epistole do evanđelja uključivo ili ne. V. ab Appeltern I. 349, II. 4. u noti. — ³ Na Cvjetnicu valja da isti đakon i subđakon budu kod blagoslivljanja palma i kod mise; pa i u onom slučaju, ako biskup blagoslivlje palme, a drugi poslije služi sv. misu (D. a. 3006, I). — ⁴ Poredi i Memoriale rituum na isti dan. — ⁵ Ako se ne ide izvan crkve ili se ne može, tada treba barem da izađu pred glavna crkvena vrata: celebrant sa svim službenicima kod oltara te većim dijelom pjevača. Celebrant i đakon stave bired na glavu, čim naprave reverenciju oltaru, dok ostali kler, osim subđakona, svečonoša, turifera i ceremonijara, može to učiniti. Kad izađu iz crkve. Kad se pjeva: *Gloria, laus* etc., samo su pokrite glave celebrant i đakon, ostali valja da budu gologlavi.

2. Na povratku u crkvu uniđu u crkvu samo dva ili četiri pjevača, dok cijela procesija ostaje vani pred vratima. Pred vrata stanu ovako: Subđakon s križem stoji pred vratima okrenut k celebrantu, kler stoji unaokolo, a u sredini licem prema ulazu u crkvu celebrant s đakonom pokrite glave. Pjevači u crkvi počnu: *Gloria, laus*, a celebrant s ostalim klerom i pjevačima opetuje isto. Kad se svrši pjevanje udari subđakon donjim držalom križa u vrata, koja se odmah otvore. Procesija ulazi u crkvu pjevajući: *Ingrediente Domino*. Pred oltarom se svrši R., a celebrant s ostalima polazi, da se priredi za sv. mjsu, kako je rečeno na Svijećnicu (str. 151).

V. Sveta misa poslije procesije. — 1. Za misu celebrant skine plašt, te uzme manipul i kazulu, a đakon i subđakon uzmu manipule.

2. Kod pristupnih molitava ispušta se psalam *Judica me* s *Gloria Patri*, zatim *Gloria in excelsis* i *Gloria Patri* poslije *Lavabo*.

3. Kada celebrant čita u epistoli riječi: *Ut in nomine Jesu . . . inferuorum*, ne poklekne, nego, kad to pjeva subđakon, svi kleknu na oba koljena na svom mjestu, a subđakon samo na jedno. Subđakon prije nego će pjevati epistolu, ako je u planeti plikati, skine je i opet obuče, poljubivši ruku celebrantu i dobivši od njega blagoslov poslije epistole.

4. Svršivši *Tractus* celebrant stojeći na istom mjestu čita odmah dalje *Passio*. Pjevači (tri svećenika ili đakona obučena, kako je rečeno gore) dođu iz sakristije, dok se svršava *Tractus*; prvi ide koji će pjevati partiju evanđelista (u misalu C), za njim koji će pjevati partiju pojedinaca i puka (S) a na koncu, koji će pjevati partiju Krista (✕). Naprave reverenciju prema oltaru, te stanu na mjestu, gdje se pjeva evanđelje;¹ na stalku je pred njima jedna ili tri knjige, odakle pjevaju; u sredini je „evanđelist“, njemu s desne „Krist“ a s lijeva „turba“. Kad kor svrši *tractus* počne se muka pjevati. Celebrant čita muku sve do dijela, koji se pjeva kao evanđelje, a da kod pauze ne klekne, nego se okrene prema pjevačima muke, a s njim đakon i subđakon na svojim mjestima držeći u ruci blagoslovenę grančice. — I svi ostali u crkvi, dok se pjeva muka stoje i drže grančice u rukama, isto i kod onoga dijela, koji đakon pjeva kao evanđelje. Kad pjevači muke dođu do *emisit spiritum*, svi kleknu: celebrant, đakon i subđakon na svojim mjestima prema oltaru, a đakoni, koji pjevaju muku, prema knjizi.

5. Kad se svrši pjevanje muke, pjevači odlaze u sakristiju, celebrant ide u sredinu oltara, gdje moli *Munda cor . . . Jube Domine, benedicere . . .*, dotle subđakon prenese knjigu na stranu evanđelja, a đakon dobije od ceremonijara evanđelistar. Sada je sve kao kod evanđelja u svečanoj misi, samo što celebrant ne znaменуje sebe ni knjige, a tako isto i đakon. Stavlja se tamjan, đakon moli *Munda cor* i traži blagoslov. Svijeće se ne nose, nego đakon došavši na mjesto, gdje se pjeva evanđelje, pokadi najprije knjigu, a onda odmah počne

¹ Licem okrenuti kao đakon, kad pjeva evanđelje. D. a. 3804, III 2.

pjevati svršetak muke u tonu evanđelja. Na koncu nosi subđakon celebrantu knjigu, da je poljubi; a đakon ga pokadi. — Na koncu je mise evanđelje: *In principio*.

D. Veliki četvrtak.¹

I. Što valja pripraviti. — 1. U sakristiji: a) za celebranta anikt, albu, pojas, manipul, stolu i kazulu bijele boje; za procesiju plašt bijele boje; — b) za đakona i subđakona dva amikta, dvije albe, dva pojasa, dva manipula, dalmatiku i tunicelu i za đakona stolu, sve bijele boje; — c) za drugoga subđakona, koji će nositi križ kod procesije, amikt, albu, pojas i bijelu tunicelu bez manipula; — d) dvije ljubičaste stole (za celebranta i đakona) za denudaciju oltara; — e) rokete za ceremonijara i klerike; — f) svijeće za procesiju i 2 kadionice.

2. Na velikom oltaru sve kao u Memoriale rituum na isti dan (str. 122).

3. Na stoliću. Sve kao kod svečane mise, samo što imadu biti na pateni dvije velike hostije;² osim toga: drugi kalež s palom (jednostavnom), patenom, bijelim velom i svilenom vrpcom također bijele boje; ciborij s česticama; drveni maljići (škrebetaljke); navikula s tamjanom; uz stolić križ za procesiju i baldakin.

4. U kapelici (na posebnom oltaru) za presv. Sakramenat sve kao u Memoriale rituum (str. 123).

II. Sv. misa. — 1. Misa je ova sve do *Agnus Dei* kao i druga svečana misa, samo što se ispušta psalam: *Judica* s *Gloria Patri*, isto tako se ispušta: *Gloria Patri* poslije psalma: *Lavabo*. Pjeva se: *Gloria in excelsis*; pri tom zvona zazvone i orgulje igraju, te imadu umuknuti do *Gloria* na Vel. subotu.

2. U misi je samo jedna oracija, *Credo*, prefacija *de cruce*; ima svoj: *Communicantes*, *Hanc igitur* i *Qui pridie*, *Agnus Dei* ima, ali se ne daje *pax*, dok ipak celebrant moli tri obične molitve prije pričesti.

3. Celebrant posvećuje dvije hostije: jedna za današnju misu, a druga će se spremiti za drugi dan za misu *praesanctificationum*;³ posvećuje također čestice u ciboriju, koje će biti za pričest svećenstvu i vjernicima pod misom, a preostatak se ima spremiti za popudbinu teško bolesnima.⁴

4. Poslije *Agnus Dei*, budući da se ne daje *pax*, đakon i subđakon promijene samo mjesta, t. j. đakon pođe celebrantu na lijevo,

¹ Gledaj općenite bilješke na početku drugog dijela ove knjige (str. 106); zatim: Memoriale rituum za ovaj dan s bilješkama ondje (str. 122 i sl.). —

² Ako se na Vel. petak poslije mise *praesanctificationum* izlaže presv. Sakramenat na grobu, kako je to kod nas običaj, tada se pripreve tri hostije. To vrijedi za sva ona mjesta, gdje se ovdje govori o dvjema hostijama. — ³ Gledaj što je rečeno za konsekraciju velike hostije za ostenzorij (str. 85) i za partikule u ciboriju (str. 86). — ⁴ Kod nas se posvećuju tri hostije, od kojih se jedna na Vel. petak izlaže u sv. grobu; te se sprema zajedno s onom, koja se ima upotrebiti za misu *praesanctificationum*.

a subđakon na desno uz dužne genufleksije: *in termino a quo* i *in termino ad quem*. Kad celebrant ispije sv. krv, subđakon pokrije kalež, genuflektira s đakonom i zamijene mjesta, t. j. đakon polazi na desno celebranta a subđakon na lijevo i tu opet genuflektiraju. Cere monijar međutim donese na stoliću pripravljeni kalež na oltar; celebrant, đakon i subđakon genuflektiraju, đakon prihvati doneseni kalež te ga drži nad korporalom malo koso prema celebrantu, koji oprezno stavi u nj veliku hostiju;¹ đakon stavi kalež na oltar, opet sva trojica genuflektiraju, celebrant se malo povuče k strani evanđelja, a đakon pokrije kalež palom, patenom okrenutom gornjom stranom prema unutrašnjosti kaleža, na to postavi velum, koji vrpcom pričvrsti oko noge kaleža. Tako pokriti kalež stavi u sredinu korporala prema tabernakulu. Misni kalež valja da bude na korporalu, ali prema strani evanđelja, patena može biti izvan korporala, jer je purificirana.

5. Kad je đakon smjestio kalež s hostijama, postavi ciborij u sredini korporala pred kalež, otkrije ga, na to svi pokleknu, i sad će biti sv. pričest klera i puka po obredu, kako je opisan na str. 96. Ako su đakon i subđakon svećenici, tada se prišesćuju prije ostalih svećenika; inače poslije svećenika; isto tako poslije kanonika u njihovoj crkvi, ako nijesu kanonici. Svećenici valja da uzmu stole bijele boje; subđakon, i ako je svećenik, ne treba stole. — Svršivši sv. pričest đakon i subđakon promijene mjesta - (naime, kad đakon stavi ciborij u tabernakul), i misa se nastavi kao misa *coram Ssimo exposito* (str. 74 i sl.). Kod zadnjeg evanđelja celebrant ne znamenuje oltara, nego tablicu. Svršivši posljednje evanđelje celebrant, đakon i subđakon genuflektiraju u sredini oltara, siđu stranom epistole in plano k sjedalima (poredi: Memoriale rituum na ovaj dan i bilješku 140 ondje); tu celebrant skine kazulu i manipul te obuče plašt bijele boje; đakon i subđakon također skinu manipule.

III. Procesija s presv. Sakramentom u kapelicu. —

1. Poslije pričesti u misi zapale se svijeće u kapelici ili na oltaru, gdje će biti pohranjen presv. Sakrament; jedan akolit donese iz sakristije bijeli plašt za celebranta; subđakon, koji će nositi križ u procesiji obuče se, kako je gore rečeno, a dva turifera prirede dvije kadionice. Na koncu zadnjega evanđelja dođe subđakon s turiferima iz sakristije k oltaru, gdje naprave dupleks genufleksiju. Dok se celebrant sprema, dotle subđakon uzme križ, te se postavi s njime prema izlazu iz presbiterija, a uz njega svjećonoše; ostali kler, koji će ići u procesiji, dobije upaljene svijeće.

2. Celebrant obučen u plašt, otkrite glave, dolazi pred oltar s đakonom i subđakonom, koji mu pridržavaju okrajke plašta, tu naprave in plano dupleks genufleksiju, ustanu i kleknu na najnižu stepenicu, gdje malo mole. Tada celebrant naklonivši se ustane i stavi u obje kadionice tamjan ne govoreći ništa i ne dajući blagoslova; đakon mu pri tom drži navikulu ali bez poljubaca. Klekne te jednom od kadio-

¹ Kod nas dvije.

nica incenzira presv. Sakramenat po običaju; dobije od ceremonijara bijeli velum na ramena, ustane te sa đakonom i subđakonom pođe po stubama do supedaneja,¹ na koji klekne sa subđakonom, dok đakon pristupi k oltaru, genuflektira i uzme kalež sa svetom hostijom desnom rukom ispod kupe a lijevom ispod podnožja, te ga stojeći predaje celebrantu, koji još sveudilj kleči. Celebrant naklonivši se duboko glavom prihvati kalež lijevom rukom za držak a desnu položi ódozgo na kalež, đakon mu na to pokrije krajevima vela ruke i kalež; učinivši to đakon genuflektira, celebrant ustane i okrene se k puku, đakon mu na desno, a subđakon na lijevo; s njim ustanu i svi ostali.

3. Kad se celebrant okrene k puku, počnu pjevači: *Pange lingua* i procesija polazi duljim putem, ali ne izvan crkve,² k priređenom mjestu. Napred ide subđakon s križem a uz njega svijećonoše, za tim ostali kler s upaljenim svijećama, iza njih 2 turifera, koja idući pred celebrantom incenziraju presv. Sakramenat, napokon celebrant pod baldahinom između đakona i subđakona, govoreći *submissa voce* s njima naizmjenice spomenutu himnu ili psalme. Đakon i subđakon pridržavaju krajeve plašta.

4. Kada procesija dođe do priređena mjesta, kler klekne razdijeljen u dva reda tako, da između njih mogu proći turiferi, te celebrant s đakonom i subđakonom. Kad celebrant dođe do prve stube, stane in plano sa subđakonom, dok đakon klekne na oba koljena in plano okrenut k celebrantu, načini glavom duboki naklon,³ otkrije kalež i ruke celebrantu, te uzme od njega kalež primivši ga desnom rukom ispod kupe, a lijevom ispod podnožja i ustane, ali malo čeka na istom mjestu dok celebrant i subđakon naprave jednostavnu genufleksiju in plano.

5. Dok đakon nosi kalež gore na oltar, dotle ceremonijar ili subđakon skine celebrantu velum s ramena. Celebrant i subđakon kleknu na najnižu stepenicu. Đakon stavi kalež s hostijama u tabernakul, ali ne zatvori vrata, nego genuflektira i vrati se na desnu k celebrantu, klekne na oba koljena, te napravi duboki naklon glavom. Međutim pjevači pjevaju dvije posljednje kitice himna: *Tantum ergo* i *Genitori*. Dok se pjeva: *Veneremur cernui*, svi duboko naklone glave. Poslije toga versa ustane celebrant s đakonom i subđakonom te stavlja tamjan, ali samo u jednu kadionicu. Klekne te po običaju pokadi presv. Sakramenat. Na to đakon ustane, dođe k oltaru, genuflektira i zatvori tabernakul, opet genuflektira, te siđe k celebrantu, kraj kojega klekne.

6. Iza kratke molitve celebrant i svi ostali ustanu, te opet kleknu in plano i naprave dupleks genufleksiju⁴ i vraćaju se istim redom u

¹ Ovako naši autori (Martinucci, V. ab Appeltern, Müller), dok bi prema *Memoriale rituum* (Tit. IV. §. 2, 4) imao celebrant s đakonom i subđakonom odmah ići na najgornju stepenicu, kad je stavio tamjan, i odatle pokaditi presv. Sakramenat. — ² V. ab Appeltern navodi odluku S. C. Ep. et Reg. od 6 kolovoza 1591. — ³ D. a. 4198, XIV. — ⁴ Od ovoga časa, pa sve dok se opet presv. Sakramenat ne prenese na veliki oltar za misu *praesanctificatorum*, kad se polazi mimo ovoga oltara, gdje se čuva hostija u kaležu, valja praviti dupleks genufleksiju, ako i jest presv. Sakramenat zatvoren u tabernakulu.

sakristiju s ugašenim svijećama, ako već nije tko tamo pobrao svijeće od klera. Kada celebrant izađe izvan kapelice, ili iz vidika oltara, kamo je pohranio presv. Sakramenat, stavi biret na glavu, a tako i đakon i subđakon.

7. Ako je u kojoj crkvi obligacija kora, sada mole vespere u koru, a na oltaru imaju gorjeti svijeće. Međutim jedan svećenik¹ prenese ciborij iz velikoga oltara. Kako se ima to učiniti i kamo valja prenesti ciborij vidi Memoriale rituum (Tit. IV. § III.) i bilješke tamo (str. 128).

IV. Denudacija oltara.² — 1. Dok kor moli vespere, ili ako nema vespera, odmah čim se vrate u sakristiju, celebrant i asistencija skinu odijelo bijele boje, te celebrant uzme ljubičastu stolu na albu i prekriži je na prsima, a đakon također uzme takovu stolu i stavi je na đakonsku preko albe, dok je subđakon samo u albi. Svijeće se imaju na oltaru ugasiti.

2. Poslije svršenih vespera ili ako se vespere ne mole, čim se preobuku i ciborij je prenešen, izađu celebrant, đakon i subđakon glave pokrite i sklopljenih ruku s ostalim klericima iz sakristije i idu k velikom oltaru, otkriju se i načine propisanu reverenciju. Stojeći in plano počne celebrant glasno antifonu: *Diviserunt sibi* ostali nastave antifonu i psalam. Celebrant s đakonom i subđakonom uzađu k oltaru i skidaju s njega sav ures; klerici (podvornici) prihvaćaju i stavljaju na stolić; samo ima ostati križ u ljubičastom velu³ i svijetnjaci. Kad su gotovi s velikim oltarom, polaze k ostalim oltarima, te isto učine moleći dalje psalam. Kad su gotovi sa svim oltarima, vrate se k velikom oltaru završe psalam i opetuju antifonu, naprave propisanu reverenciju prema križu, pokriju glave biretima i vrate se u sakristiju. Gdje je običaj prati noge, sada će to učiniti, kako je u misalu.

E. Veliki petak.⁴

I. Što valja pripremiti. — 1. U sakristiji: a) za celebranta amikt, albu, pojas, manipul, stolu i kazulu crne boje;⁵ — b) za đakona i subđakona dva amikta, dvije albe, dva pojasa i dva manipula, stolu za đakona, i u većim crkvama⁶ dvije *planetæ plicatæ*, također sve crne boje; — c) za đakone, koji će pjevati muku tri amikta, tri albe, tri pojasa, tri manipula i stole crne boje, te tri knjige iz kojih će pjevati muku; — d) za posebnoga subđakona, koji će nositi križ u procesiji, amikt, albu i pojas, a u većim crkvama i planeta plicata; — e) za ceremonijara i klerike pet roketa; — f) dvije kationice.⁷

¹ Ako nema drugoga, učini to celebrant sam; poredi Memoriale rituum na gore navedenom mjestu. — ² Gledaj: Memoriale rituum, Tit. IV. §. IV. s bilješkama tamo (str. 128 sl.). — ³ Čim je prenesen kalež s hostijama na svoje mjesto, valjalo je skinuti s križa bijeli zastor, da ostane samo ljubičasti. — ⁴ Poredi: Memoriale rituum, Tit. V. (str. 129). — ⁵ Kod nas još plašt crne boje za procesiju poslije mise *praesanctificatorum*. — ⁶ Vidi str. 148: Što valja pripremiti. — ⁷ Kod nas monstrancu, od koje je lunula na stoliću uz opremu kaleža.

2. Na velikom oltaru: sve kako je u Memoriale rituum Tit. V. c. I. (str. 129) samio mjesto jednoga jastuka na stepenicama oltara imaju biti tri.

3. Na stoliću: sve kako je u Memoriale rituum l. c. a uz to još dva svijetnjaka sa žutim voštanicama, posudica s vodom i purifikator, u većim crkvama široka stola za đakona.

4. Blizu stolića kao u Memoriale rituum l. c. uz bilješke ondje (str. 130).

5. U kapelici (oltaru), gdje je presv. Sakramentat kao u Memoriale rituum l. c.

II. Od početka oficija do otkrivanja križa. — 1. Celebrant s đakonom i subđakonom, svi obučeni kako je gore rečeno, pokrite glave s ostalim službenicima sklopljenih ruku polaze¹ iz sakristije k oltaru. Pred oltarom se otkriju,² svi pokleknu, a celebrant se samo duboko nakloni. Odmah zatim celebrant, đakon i subđakon kleknju najprije na oba koljena te legnu naslonivši glavu na jastuk i ostaju tako ležeći kroz vrijeme, što bi se izmoljilo: *Miserere*. Ostali kleče duboko nagnute glave. Međutim dvojica akolita ili ceremonijar i jedan akolit uzmu oltarnik sa stolića, te njime po duljini pokriju oltar, a da ga po širini još sada ne prostru, tako, da su rubovi uz prednji kraj oltara, a pregib je u sredini. Jedan akolit stavi misnu knjigu sa stalkom na oltar na strani epistole.

2. Na poziv ceremonijara celebrant, đakon i subđakon ustanu, klerici odstrane jastuke; celebrant praćen đakonom i subđakonom bez kakove posebne reverencije dođe k oltaru, poljubi ga u sredini, te odmah pođe na stranu epistole, đakon i subđakon stanu kao kod introita. Dotle ceremonijar pozove lektora, koji pred oltarom genufektira, da na mjestu, gdje se čita epistola, čita profeciju, koju celebrant stavivši ruke na knjigu ili na oltar (kao kod epistole) čita submissa voce zajedno s traktusom, koji pjevaju pjevači, kad lektor svrši profeciju. Ako nema koga, koji bi čitao profeciju, tada će je čitati subđakon, razumije se u tonu profecije. Ovdje valja pantiti, da se poslije profecije ne odgovara *Deo gratias*, a niti poslije epistole, a ni *Laus tibi Christe* poslije dijela muke, koji se čita kao evanđelje.

3. Poslije traktusa stanu đakon i subđakon kao kod oracije u svečanoj sv. misi, t. j. ravno iza celebranta. Kad pjevači svrše traktus, celebrant uz akciju kao kod mise pjeva *Oremus*, đakon genufektirajući odmah dodga: *Flectamus genua*, a subđakon prvi ustane od genufleksije i odgovori: *Levate*. Kad đakon pjeva *Flectamus genua*, svi osim celebranta pokleknju, a na subđakonov: *Levate* svi ustanu. Na to celebrant pjeva in tono feriali oraciju raširenih³ ruku. Dok celebrant

¹ Ako prolaze mimo oltara, gdje je pohranjen kalež s hostijama, imaju napraviti dupleks genufleksiju. — Polaze ovim redom: turifer bez vatre, akoliti bez svijetnjaka, subđakon, đakon, celebrant a uz njega ceremonijar. —

² Đakon primajući od celebranta biret ne ljubi ni ruke ni bireta. I svi ostali poljupci se ispuštaju. — ³ Martinucci veli: sklopljenih, dok ostali kažu: raširenih.

pjeva tu oraciju, subđakon (u većim crkvama skine planetu) uz običajni obred kao kod mise prima od ceremonijara knjigu i pjeva na običnom mjestu epistolu, koju celebrant *submissa voce* čita zajedno s drugim traktusom. Poslije pročitane epistole subđakon ne ljubi ruku celebrantu niti ne prima od njega blagoslov (u većim crkvama opet uzme planetu).

4 Pri koncu traktusa dolaze đakoni, kako je rečeno na Cvjetnicu, a obučeni kako gore rekosmo, da pjevaju muku. Kod muke je je sve kao na Cvjetnicu (str. 155), samo što celebrant čita cijelu muku na strani epistole¹ pa i onaj dio, koji se pjeva kao evanđelje, izmolivši na istom mjestu duboko nagnut prema križu: *Munda cor bez' Jube Domine*. Kad i taj dio svrši, okrene se prema pjevačima muke, a s njim i đakon i subđakon. Kad pjevači dođu do: *Tradidit spiritum*, svi kleknu na svom mjestu, celebrant, đakon i subđakon okrenuti k oltaru. Kad se svrši pjevanje muke, celebrant se okrene k oltaru, a đakon (ako je u planeti, skine je te uzme široku stolu i ostane tako obučen sve do konca² mise *praesantificationum*) dobivši knjigu stavi je na oltar, kako to biva kod svečane mise prije nego će pjevati evanđelje, za tim klekne i moli: *Munda cor*, ali ne moli blagoslova nego uz reverenciju križu uzme knjigu s oltara, te kao obično ide na mjesto, gdje se pjeva evanđelje. Uz subđakona kao obično stoje dva akolita ali bez svijetnjaka. Knjiga se ne incenzira a ni celebrant na koncu otpjevanog evanđelja, a niti mu subđakon ne nosi knjige na poljubac³.

5. Poslije evanđelja (odnosno propovijedi) počne celebrant na strani epistole u propisanom tonu pjevati *Monitiones*. Đakon i subđakon stoje iza njega kao kod oracije u svečanoj misi; đakon pjeva: *Flectamus genua*, a subđakon: *Levate* uz genufleksiju, kako je gore rečeno. Celebrant ne genufektira na *Flectamus genua*; *monitiones* pjeva sklopljenih ruku, na *Oremus* raširi i sklopi ruke i glavu nakloni prema križu; oracije pjeva in tono feriali raširenih ruku. U misalu je označeno, kad ne treba pjevati: *Flectamus genua*. Molitva se za cara rimskoga ispušta.

III. Otkrivanje križa i poklon. — 1. Svršivši oracije celebrant napravi duboki naklon prema križu, đakon i subđakon genufektiraju na mjestu, gdje stoje, i siđu odmah sva trojica k sjedalima. Celebrant (i subđakon, ako ima planetu) skine kazulu, te praćen đakonom i subđakonom dođe do unutrašnjega ugla oltara na strani epistole; sva trojica se okrenu licem prema puku a ceremonijar ili koji akolit uzme misal⁴. Čim dođe celebrant na svoje mjesto, kako malo prije rekosmo, ostavi ga đakon te sa strane epistole uziđe k oltaru,

¹ Ako celebrant pjeva partiju „Krista“, tada to čini na strani evanđelja — ² Gdje se presv. Sakrament nosi u grob, uopće više ne oblači planete. —

³ Ako je propovijed, po Memoriale ritum Tit. V. § I. 12, ima se ovdje držati (str. 131). — ⁴ U nuždi mogao bi i subđakon pridržavati misal, dok se pjeva: *Ecce lignum*.

genuflektira pred križem, prihvati ga obadvjema rukama (*reverenter*, Caer. Episc.), okrene se k puku (lice Raspetoga treba također da gleda k puku) te po sredini siđe pred oltar a onda per planum k celebrantu, koji „pobožno“ (Caer. Episc.) prihvati križ obadvjema rukama (lice Raspetoga treba da gleda k puku) i drži ga do visine očiju; đakon odmah stane celebrantu s desne; pred celebrantom stoji ceremonijar ili akolit s otvorenim misalom.

2. Držeći tako celebrant križ desnom rukom uz pripomoć đakona otkrije vrh križa do priječke exclusive te pjeva ozbiljnim i koliko može dubljim glasom: *Ecce lignum crucis*, dalje prihvate zajedno s njim đakon i subđakon: *in quo salus mundi pependit*, ceremonijar zatvori knjigu, svi osim celebranta kleknu na oba koljena i prignu duboko glavu, a kor odgovara: *Venite adoremus*. Kad kor svrši svi ustanu, a celebrant noseći križ pođe s asistencijom k prednjem uglu oltara na ono mjesto, gdje se čita introit¹. Opet desnom rukom uz pomoć đakona otkrije Raspetome desnu ruku i glavu, križ malo više podigne te malo višim glasom zapjeva isto uz iste ceremonije kao prije. Tada pođu u sredinu oltara; celebrant uz pomoć đakona otkrije sav križ, đakon preda zavjesu kojčm akolitu, a celebrant podigne križ još više i opet višim glasom zapjeva isto. Dok kor odgovara treći put: *Venite adoremus*, svi kleče, kako je prije rečeno, a celebrant stoji držeći križ, dok kor ne svrši. Kad kor svrši, svi kleče i dalje, a celebrant držeći objema rukama križ praćen od ceremonijara nosi križ na priređeno mjesto, tu klekne na oba koljena i položi križ, ako treba i pričvrsti ga uz jastuke. Tada ustane i napravi jednostavnu genufleksiju te sklopljenih ruku ne praveći nikakove reverencije oltaru ide k sjedalima. I ostali službenici, (đakon i subđakon) kad je celebrant položio križ i ustao, ustanu također, te naprave jednostavnu genufleksiju na supedaneju, siđu niz stepenice, te dođu u susret celebrantu, s kojim zajedno polaze k sjedalima.

3. Celebrant skine manipul², za tim sjedne i skine cipele³, ustane te sklopljenih ruku i otkrivene glave polazi, da se pokloni križu⁴. Ako je križ tako priređen, da mora mimo njega proći na ono mjesto, gdje će početi poklon, genuflektira jednostavno prema križu; ako ne mora ići mimo križa, ne genuflektira nego ide ravno na mjesto, od kojega će početi klanjanje. Ako je sag, na koji je križ položen, dosta dug, počet će od kraja saga, inače od prilike 6 koračaja od križa. Došavši na mjesto klekne na oba koljena, te neki čas tako kleči i klanja se križu. Mogao bi govoriti posve tiho za sebe: *Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi: quia per crucem tuam redemisti mundum*. Ustane, pođe tri koraka⁵ prema križu, opet klekne i moli isto. Ustane i pođe do samoga križa, klekne, moli isti poklon, zatim se prigne položivši ruke na sag i poljubi Raspetomu nose (rane na nogama), dade kaki novac

¹ Valja paziti, da sva trojica budu na supedaneju. — ² D. a. 2326 IV. —

³ Za ovu je zgodu dobro uzeti cipele, koje se lako skidaju i obuvaju. — ⁴ Sam se ide pokloniti, ali ga može do mjesta, od kojega će početi klanjanje pratiti, ceremonijar. — ⁵ Na polovici puta od mjesta, gdje je počeo adoraciju, do križa.

kao dar, ustane, genufektira jednostavno prema križu i ide k sjedalima, gdje sjedne i obuče cipele, ustane, uzme manipul i kazulu, opet sjedne i stavi biret na glavu.

4. Dok celebrant adorira, dotle đakon i subđakon skinu također manipule, a ako je običaj i cipele¹ te pođu iza celebranta² pokloniti se. Idu zajedno, te tri puta pokleknu kao celebrant. Đakon prvi ljubi križ, ali klečeći čeka, dok ga subđakon poljubi, zajedno ustanu i genufektiraju, te polaze k sjedalima, gdje najprije sjedeći obuku obuču, ako su je skidali, zatim ustanu, stave manipul na ruku, a subđakon i planetu, ako je ima. Sjednu uz celebranta, pokriju glave te s celebrantom mole iz misala *Improperia*³, dok drugi svećenici, službenici i vjernici, idući dva po dva klanjanjaju se križu, kako je rečeno za celebranta te đakona i subđakona.

5. Čim celebrant polazi adorirati, pjevači počnu pjevati *Improperia*; pjevaju sve ili dio manji ili veći prema tomu, koliki je broj poklonika. Ovdje valja opaziti, da od ovoga časa pa do None Velike subote (ili do početka oficija) imaju svi — dakle i celebrant, prelati i kanonici — prolazeći mimo velikoga oltara jednostavno genufektirati⁴.

6. Pod konac adoracije akoliti zapale svijeće na oltaru i one na stoliću, te posve rašire oltarnik. Dotle se u sakristiji obuče subđakon, kako je gore rečeno, koji će nositi križ, turiferi priprave vatru u kadionicama. Kad su akoliti uredili oltar, đakon skine biret, ustane, te pođe do stolića, uzme bursu s korporalom i purifikator⁵ te se odmah uz stubu sa strane epistole popne na supedanej; došavši u sredinu napravi genufleksiju prema križu, okrene se k oltaru i po običaju razprostre korporal, uz koji sa strane epistole postavi purifikator. Dok to đakon priređuje, uzme ceremonijar (ili koji akolit) knjigu, te je načinivši prema križu genufleksiju prenese na stranu evanđelja i tako smjesti kao u kanonu kod mise. Tu na supedaneju đakon i ceremonijar zajedno genufektiraju prema križu te đakon sa strane epistole siđe i dođe na svoje mjesto uz celebranta, sjedne i pokrije glavu biretom; ceremonijar uzme posudicu s vodom pripremljenu na stoliću, te je — uz dužne genufleksije prema križu — zajedno s purifikatorom stavi na oltar blizu korporala na strani epistole u nutrinji mense. Dok đakon odlazi po korporal, subđakon se vlada kao kod svečane mise, kada se sjedi, a đakon poslije: *Et incarnatus* polazi po korporal (str. 53).

7. Na koncu adoracije otkrije se đakon i ustane⁶, te pođe (može ga ceremonijar pratiti) do križa, genufektira pred križem, zatim klekne na oba koljena i s poštovanjem uzme križ, te se s njim digne i

¹ D. a. 2769 X, 5. — ² Ako imade kakovih prelata, idu oni prije đakona i subđakona, a isto tako kanonici u svojoj crkvi, ako đakon i subđakon nijesu kanonici (Martinucci). — ³ D. a. 4198, V. — ⁴ Caer. Episc.; D. a. 3049, V. —

⁵ Kod nas i lunulu, koju postavi uz korporal na strani evanđelja. — ⁶ S njim ustane i subđakon otkrivate glave, ali oстане stojeći uz celebranta.

držeci ga obadvjema rukama nosi ga na oltar¹ i tu ga postavi. Kad đakon klekne, da prihvati križ, celebrant skine biret, ustane i klekne, te kleči i s njim svi drugi, dok đakon ne postavi križ na oltar, a onda svi ustanu, celebrant opet sjedne i pokrije glavu. Đakon postavivši križ na oltar genufektira te sa strane epistole dođe k celebrantu i sjedne².

IV. Procesija. — 1. Kad je sve priređeno na oltaru, dođu iz sakrstije posebni subđakon, koji načinivši pred oltarom genufleksiju uzme procesionalni križ te sa svjećonošama stane prema ulazu u prezbiterij, i ostali se kler poreda za procesiju. Tada celebrant sa svojom asistencijom otkrije glavu, ustane te pođe pred oltar. Svi genufektiraju (osim subđakona s križem i svjećonoša) te pođe procesija kraćim putem k oltaru ili kapelici, gdje je pohranjen presv. Sakramenat. Napred ide subđakon s križem a uz njega svjećonoše³, iza njih kler, a onda subđakon, đakon i celebrant (jedan za drugim) pokrite glave. Došavši u kapelicu ili k oltaru subđakon s križem i svjećonoše stanu najdalje od oltara a ostali se postave u dva reda, da mogu između njih proći celebrant s asistencijom. Celebrant i asistencija otkriju se⁴, čim dođu na vidik oltaru, gdje je presv. Sakramenat.

2. Došavši pred oltar celebrant s asistencijom napravi in plano dupleks genufleksiju, ustanu i kleknu na prvu stepenicu; svijeće se zapale i razdijele među kler. Tu malo mole, a po tom đakon uziđe k oltaru, genufektira i otvori tabernakul, ali ne vadi kaleža s hostijom iz tabernakula, genufektira opet, siđe dolje i klekne uz celebranta, s kojim sada zajedno i sa subđakonom nakloni duboko glavu; celebrant ustane, stavi tamjan u oba turibula i jednim po običaju incenzira presv. Sakramenat. Tada dobije na ramena bijeli velum te pođe (ako oltar ima više stepenica) na najgornju stepenicu, na koju klekne zajedno sa subđakonom, a đakon priđe k oltaru, poklekne i uzme kalež s hostijom te ga preda celebrantu, koji kleči⁵. Celebrant se na to okrene s kaležom prema puku, svi ustanu, a pjevači pjevaju: *Vexilla regis prodeunt* etc. Procesija ide duljim putem a redom, kako je jučer⁶ išla od vel. oltara u kapelicu ili k oltaru, gdje se imao pohraniti presv. Sakramenat; đakon i subđakon idu uz celebranta sklopjenih ruku.

¹ Ako je bilo mjesto za adoraciju podalje od oltara, tada ga nosi tako, da je lice Raspetoga okrenuto k oltaru; ako bi križ bio položen na stubama velikoga oltara, tada ga onako nosi, kako ga je prihvatio. — ² Ako je mnogo naroda za adoraciju, mogu drugi svećenici obučeni u roketu i crnu stolu postaviti kod manjih oltara križeve za adoraciju; kad se svrši adoracija opet ih podignu. — ³ Turiferi odmah iz sakrstije idu k oltaru, gdje je presv. Sakramenat i tamo dočekaju procesiju. — ⁴ Ceremonijar će imati brigu, da se bire i odnesu k velikom oltaru — ili kod nas k sv. grobu. — ⁵ Kako se predaje vidi: Veliki četvrtak III, 2 (str. 158). — Martinucci ima na ovom mjestu nešto drukčije nego na Vel. četvrtak: Celebrant naime klečeći na supedaneju, kad se đakon k njemu okrene držeci u ruci kalež, duboko nakloni glavu, ustane i tada tek primi kalež. Držimo, da se ovaj jedan i drugi način može upotrebiti; a tako veli i Müller. — ⁶ Vel. četvrtak III, 3 (str. 158).

3. Došavši pred veliki oltar kler se razmjesti na svoja mjesta, subđakon postavi križ kraj stolića, te ode u sakristiju, a akoliti stave svijetnjake na stolić, te kleknu. Celebrant stojeći in plano predaje kalež đakonu, koji in plano kleči¹. Celebrant sa subđakonom klekne na najnižu stepenicu, ceremonijar uzme velum s njegovih ramena. Đakon postavi kalež na korporal, ne genuflectira, nego odmah odveže vrpču i velum na kaležu poravna, genuflectira i siđe dolje. Celebrant stavlja tamjan i po običaju pokadi presv. Sakramenat.

V. Missa praesantificatorum. — 1. Predavši celebrant đakonu kadionicu, a ovaj turiferu, ustanu celebrant, đakon i subđakon i idu k oltaru, tu zajedno genuflectiraju, (celebrant pri tom stavi ruke na oltar, ali izvan korporala) te subđakon odmah pođe na stranu epistole desno od đakona i tu genuflectira. Đakon snimi oprezno velum s kaleža, a ceremonijar ga odnese na stolić; desnom rukom skine (đakon) patenu i odmah je prihvati lijevom, a desnom opet otkrije kalež postavivši palu na oltar, prihvati s obadvjema rukama patenu² nad korporalom, a celebrant prihvati kalež lijevom rukom i nagne ga nad patenu, da hostiju³ na nju istrese, desnu ruku drži na oltaru; ako bi trebalo, da desnom rukom izvadi hostiju iz kaleža, jer teško izlazi, odmah će prste oprati u posudici i otrti purifikatorom. Stavi kalež otvoren na korporal, te objema rukama kao kod svečane mise primi od đakona patenu s hostijom, a da mu đakon pri tom ne ljubi ni ruke ni patene, i odmah hostiju bez križa i ne govoreći ništa postavi na korporal, a patenu ne stavlja pod korporal, nego na korporal prema strani epistole. Međutim đakon uzme lijevom rukom kalež, ali ga ne stavlja na oltar, nego ga drži nad oltarom; a ni ne briše ga, nego desnom rukom ulije u nj vino, a subđakon vodu ne tražeći od celebranta, da je blagoslovi. Tada đakon ne obrisavši kaleža⁴ prihvati ga desnom rukom ispod kupe a lijevom ispod podnožja, te ga bez poljubaca ruke i kaleža preda celebrantu, koji ga ne govoreći ništa i ne praveći s njim križa nad korporalom jednostavno postavi na korporal, a đakon ga pokrije palom. Subđakon naliivši u kalež vodu i predavši posudicu s vodom akolitu genuflectira i pođe na lijevu celebrantu, gđe opet genuflectira.

2. Ne genuflectirajući prije stavi celebrant tamjan u kadionicu po običaju, samo što ne govori: *Per intercessionem* i ne blagoslivlje. Primivši bez poljubaca od đakona kadionicu genuflectiraju celebrant đakon i subđakon. Na to celebrant incenzira najprije oblata kao u svečanoj misi i pri tom govori: *Incensum istud* etc. genuflek-

¹ Vel. četvrtak III, 4 (str. 158). — ² Drži je tako kao kod svečane mise, kad je hoće predati celebrantu. — ³ Ako se poslije izlaže pr. Sakramenat u grobu, tada su dvije hostije, od kojih će jednu celebrant uzeti s patene, a lijevom rukom pustivši kalež na korporal prihvatiti lunulu, te hostiju staviti u nju; lunulu s hostijom će tada metnuti na korporal prema strani evanđelja, a prste oprati u posudici i otrti purifikatorom. — ⁴ Đakon uopće ne uzima purifikatora ni u ruke, kako to inače biva kod svečane mise, kad lijeva vino u kalež, nego purifikator ostane na svom mjestu uz korporal.

tira; incenzira križ, genuflektira, incenzira oltar, a pri tom govori običajnu molitvu: *Dirigatur Domine* etc. Svaki put, kad prolazi kroz sredinu oltara genuflektira; razumije se svaki put s njim genuflektiraju đakon i subđakon, koji ga prate podržavajući kazulu. Svršivši incenzaciju oltara preda kadionicu đakonu govoreći: *Accendat in nobis* etc. ali ga đakon ne incenzira, nego odmah preda kadionicu turiferu. Celebrant predavši kadionicu siđe na drugu stepenicu ili in planum na strani epistole, te tu okrenut prema puku pere ruke ne govoreći ništa; kod pranja ruku subđakon mu polijeva ruke, a đakon stavi na nje rupčić za brisanje, ako toga ne čine akoliti.

3. Vraća se tada celebrant u sredinu oltara, a s njim đakon (na svojoj stepenici) i subđakon (in plano) i došavši u sredinu genuflektiraju. Celebrant tada sklopljene ruke po običaju stavi na oltar i srednje nagnut govori razgovjetno¹: *In spiritu humilitatis* etc., poljubi² oltar, genuflektira i okrene se prema puku, ali stupivši malo na stranu epistole kaže: *Orate fratres* etc., te ne svršavajući okruga istom se stranom okrene k oltaru i genuflektira. *Suscipiat* se ne odgovara³. Celebrant sklopljenih ruku zapjeva in tono feriali: *Oremus Praeceptis salutaribus* etc. a počevši *Pater noster* raširi ruke, kor odgovori: *Sed libera nos a malo*, a celebrant zaključi s *Amen*. Istim glasom a tonom oracije ferijalne raširenih⁴ ruku pjeva odmah dalje: *Libera nos* etc., ali se ne križa patenom, niti je za same molitve ne uzima u ruke. Kor odgovori: *Amen*.

4. Pod konac oracije *Libera nos* đakon i subđakon genuflektiraju i odmah kleknu⁵ na kraj supedaneja, đakon desno a subđakon lijevo. Celebrant dobivši od kora odgovor: *Amen*, genuflektira, desnom rukom uzme patenu i stavi je pod hostiju, prihvati zatim lijevom rukom patenu, a desnom hostiju, te je odmah podigne⁶ iznad glave i da je puk može vidjeti, i to nad patenom, koju drži u lijevoj ruci na korporalu. Spusti desnu ruku s hostijom nad kalež⁷, a lijevom nasloni patenu na podnožje kaleža, te sada i lijevom prihvati hostiju i nad kaležom je prelomi, kao inače kod mise, u tri dijela; dva veća stavi na patenu a treći manji pusti u kalež ne praveći križa i ne govoreći ništa. Dok celebrant spušta hostiju, đakon i subđakon ustanu, te bez genufleksije dođu k njemu, đakon na desno a subđakon na lijevo, i đakon odmah otkrije kalež, da celebrant može nad njim hostiju lomiti. Kad celebrant spusti dio hostije u kalež, đakon pokrije kalež palom, te sva trojica zajedno genuflektiraju; pri tom drži celebrant ruke na korporalu, a palce i kažiprste skupa, dok ih ne opere

¹ Submissa, sed intelligibili voce (V. ab Appeltern); elata voce (Martinnucci). — ² Memoriale rituum, na isti dan i na istom mjestu. — ³ Ovdje bi mogao đakon načinivši na svom mjestu genufleksiju doći na lijevu celebrantu (gdje ne genuflektira) i ostati uz njega, dok počne *Pater noster*; ovdje bi genuflektirao i stao na svoje mjesto bez genufleksije (Müller); ovo bi bilo svakako potrebno, ako bi valjalo okrenuti list u misalu. — ⁴ Memoriale rituum. — ⁵ I ostali službenici kod oltara treba da kleknu. — ⁶ Može se dati znak s maljčićima. — ⁷ Kad je dakle hostiju podigao, ne spušta je na korporal i ne pravi genufleksije, nego je odmah spusti nad kalež i nad njim prelomi.

Đakon i subđakon poslije ove genufleksije odmah zamijene mjesta, te došavši đakon na lijevu celebrantu, a subđakon na desnu genulektiraju.

5. Celebrant međutim ispustivši sve, što se inače moli u običnoj misi, sklopljenih ruku i položenih na oltar malo prignut moli tiho oraciju prije pričesti: *Perceptio Corporis tui* etc. Svršivši molitvu genuflektira (a s njim i đakon i subđakon), kao kod mise prihvati hostiju i patenu te velikom pobožnošću i poštivanjem kaže: *Panem coelestem accipiam* etc., i po običaju držeći u lijevoj ruci patenu i hostiju desnom se triput udari u prsi govoreći triput: *Domine non sum dignus* etc.; napravi po običaju s hostijom križ pred sobom govoreći: *Corpus Domini nostri* etc. i pobožno primi svetu hostiju kao u misi.

6. Poslije kratke meditacije kao kod mise, stavi celebrant ruke na oltar, a subđakon otkrije kalež, sva trojica pokleknu, a celebrant po običaju patenom pobere mrvice s korporala i patenu purificira nad kaležem. Ne govoreći ništa niti se ne znamenujući s kaležem s poštovanjem uzme partikulu s vinom iz kaleža¹. Tada svi ustanu i ugase svijeće. Celebrant uzme purifikaciju, a subđakon pređe njemu na lijevu stranu pokleknuvši u sredini oltara. Tu otare kalež, spremi ga i odnese na stolić. Dok je subđakon pomagao celebrantu kod ablucije, đakon je uzeo knjigu, u sredini genuflektirao, prenesao knjigu na stranu epistole, a odavle odmah otišao k stoliću, skinuo široku stolu, a obukao planetu plikatu i vratio se k oltaru na desno celebrantu. Ovo mijenjanje biva samo onda, ako je đakon na početku oficija imao planetu. Kad se subđakon vrati od stolića genuflektira u sredini na najnižoj stepenici te uzade k oltaru celebrantu na lijevo; celebrant tada sklopljenih ruku pred prsima malo nagnut kaže tiho²: *Quod ore sumpsimus* etc.³ Više ništa ne dodaje, nego zajedno s đakonom i subđakonom siđe pred oltar, svi zajedno genuflektiraju, celebrant, đakon i subđakon pokriju glave, te se svi vrate u sakristiju, načine reverenciju pred križem ili slikom i svuku odijelo. Ako se mole vespere, to se sad učini, a na oltaru treba, da gore svijeće. Poslije klerici skinu s oltara oltarnik.

¹ Poredi: Memoriale rituum, Tit. V. §. IV, 22 i bilješku ondje (str. 137). — ² Memoriale rituum, na istom mjestu n. 25. — ³ Ako se pr. Sakramenat izlaže u sv. grobu, tada poslije ove molitve stavi celebrant lunulu s hostijom u monstrancu, koju je ceremonijar donesao iz sakristije. U ovom slučaju vladaju se celebrant i asistencija i poslije kad je celebrant uzeo partikulu s vinom, kako se vlada, kad je presv. Sakramenat izložen na oltaru, a kler ne gasi svijeća. Stavivši lunulu u monstrancu celebrant s asistencijom genuflektira, siđu pred oltar, gdje in plano naprave dupleks genufleksiju te se povuku k sjedalu. u skine celebrant kazulu i manipul, a obuče crni plašt; đakon i subđakon također skinu manipule. Dotle će doći dva turifera s vatrom. Celebrant će s asistencijom napraviti dupleks genufleksiju in plano, kleknuti, ustati, staviti tamjan u obadvije kadionice, pokaditi i dobiti bijeli velun na ramena. Đakon mu predaje monstrancu, kako je rečeno za kalež; procesija se razvije kao i ona s kaležem. U grobu uzme đakon od celebranta monstrancu i izloži je; zatim celebrant pokadi, naprave svi dupleks genufleksiju i vrate se u sakristiju. (Gledaj na str. 137. bilj. 244).

IV. Velika subota.¹

I. Što valja pripraviti. — 1. U sakristiji: a) za celebranta, đakona i subđakona po tri amikta, albe i pojasa, za celebranta stola i plašt ljubičaste boje i stola iste boje za đakona; u većim crkvama još dvije planete plikate za đakona i subđakona; — b) za svečanu misu potpunu opremu bijele boje za celebranta, đakona i subđakona; — c) za ceremonijara i klerike potreban broj roketa; — d) kadionicu s navikulom; — e) posudu s blagoslovljenom vodom i aspergil; — f) tanjir sa pet zrna tamjana; — g) križ za procesiju; — h) ako se blagoslivlje krsna voda, dva svijetnjaka sa svijećama.

2. Na velikom oltaru, koji valja da bude pokriven kao obično s tri oltarnika, sve kako propisuje Memoriale rituum Tit. VI. c. I (str. 139) i osim toga još na strani epistole, ali nešto podalje od oltara, stalak² bez pokrivala, a na njem misal (ili evanđelistar) za pjevanje profecija.

3. Na stoliću sve kao za svečanu misu; oprema kaleža bijele boje; osim toga još dva svijetnjaka sa svijećama, ako se blagoslivlje krsna voda; blizu stolića (ili u sakristiji, ako je bliže vel. oltaru) tri ljubičasta jastuka.

4. Na sjedalima: a) za celebranta manipul i kazula ljubičaste boje; — b) za đakona ljubičasti manipul i u većim crkvama planeta plicata iste boje; — c) za subđakona biret.

5. Izvan crkve pred vratima: a) vatra iskresana iz kremenica i uz nju željezne kliješte; — b) stolić pokriven bijelim stolnjakom, a na njemu: — c) mali stalak s misalom; d) manipul, stola i dalmatika bijele boje za đakona i ljubičasti manipul za subđakona; — e) svjetiljka sa svijećom i dva tri tanka drvca (žigice), da se lakše upali svijeća blagoslovenom vatrom; — f) trska urešena sa tri svijeće na vrhu.

6. Kod krstionice sve kao u Memoriale ritum na navedenom mjestu (str. 140).

II. Blagoslov vatre. — 1. U određeno vrijeme ili poslije None, gdje je dužnost kora, celebrant obuče amikt, albu, pojas, stolu i plašt ljubičaste boje; đakon i subđakona amikt, albu i pojas, a đakon još ljubičastu stolu; u velikim crkvama uzmu još planete plikate ljubičaste boje; ostali obuku rokete.

2. Načinivši propisanu reverenciju križu ili slici polaze procesionalno k mjestu, gdje će se blagosloviti vatra. Naprijed idu tri akolita, srednji nosi posudicu s vodom, s desne mu je turifer s kadicom i navikulom, a s lijeve nosi tanjir sa zrnima tamjana; iza njih stupa subđakon s križem, a onda kler dva i dva, na koncu celebrant s đakonom s lijeve, obojica pokrite glave. Kad prolaze po-

¹ Gledaj općenite bilješke na početku drugoga dijela ove knjige (str. 106); zatim Memoriale rituum na ovaj dan s bilješkama ondje (str. 139). — ² Za ovo bi se mogao upotrebiti i onaj stalak, na kojem će se pjevati *Exultet*; vidi niže.

kraj velikoga oltara, svi pokleknu osim subđakona, koji nosi križ, i celebranta, koji se samo duboko nakloni¹.

3. Kad procesija dođe na mjesto, gdje će se blagoslivljati nova vatra, subđakon s križem stane nasuprot vrata crkvenih, ako se blagoslivlje izvan crkve, a ako se blagoslivlje na ulazu u crkvu, tada stane na pragu, kler se porazmjesti bilo u dva reda bilo u okrug, a celebrant stane kod stolića nasuprot subđakonu, njemu na desno đakon, turifer i akolit sa zrcima tamjana, na lijevo ceremonijar i akolit s blagoslovljenom vodom. Celebrant i đakon otkriju se. Ovdje valja upamtiti, da već kod današnje službe vrijedi pravilo, da đakon, kad što pruža ili prima od celebranta, ljubi ruke celebrantu i predmet, koji prima ili predaje.

4. Celebrant sklopljenih ruku blagoslivlje novu vatru i zrnca tamjana čitajući (ne pjevajući) glasno molitve iz misala. Kad pravi križ, lijevu ruku položi na prsa. Dok blagoslivlje zrnca tamjana, turifer uzme ugljen iz nove vatre i stavi ga u kadionicu, a đakon mu pri tom drži navikulu. Po običaju blagoslovi tamjan govoreći: *Ab illo benedicaris*. Primi od đakona aspergil te poškropi triput vatru, a zatim zrnca tamjana u sredini, sebi na lijevo i na desno govoreći: *Asperges me*, ali bez psalma i pjevanja. Uzme tada od đakona kadionicu te na isti način pokadi vatru i zrnca. Dok celebrant škropi i kadi, đakon mu pridržava plašt. Predavši đakon turiferu kadionicu, nakloni se celebrantu te skine sa sebe odijelo ljubičasto, a uzme manipul, stolu i dalmatiku bijele boje. Dotle subđakon uzme manipul ljubičaste boje i turifer stavi novu vatru u kadionicu. U crkvi valja, da se pogase sva svjetla².

5. Kad se đakon preobukao, kako gore rekosmo, dođe k celebrantu, te mu se nakloni, prihvati navikulu te je drži, dok celebrant ponovno meće tamjan u kadionicu uz običajni blagoslov. Dotle akolit zapali svijeću u svjetiljci drvцем, koje je zapalio na novoj vatri. Drugi akolit uzme tanjir sa zrcima tamjana, a đakon trsku sa tri svijeće na vrhu. Procesija se vraća u crkvu ovim redom: Turifer, njemu na desno akolit s tanjirom, na kojem su zrnca tamjana, subđakon s križem bez svjećonoša, onda kler, tada đakon noseći obadvjema rukama trsku s tri svijeće, njemu na lijevo akolit sa svjetiljkom, u kojoj je upaljena svijeća, na koncu celebrant pokrite glave sklopljenih ruku, njemu s lijeve ceremonijar³.

6. Kad đakon uniđe u crkvu, svi stanu, đakon nagne trsku, a akolit svijećom, što je nosi u svjetiljci, zapali jednu od triju svijeća; đakon podigne trsku, poklekne, a tako i svi⁴ osim subđakona s kri-

¹ Prolazeći kroz crkvu ne treba se procesija obazirati niti praviti kakove reverencije prema oltaru, u kojem je možda ciborij pohranjen, ili prema grobu, gdje je presv. Sakramentat izložen. — ² Razumije se, da se svijeće, koje gore pred izloženim presv. Sakramentom u grobu, ne će gasiti. — ³ Ako ne ide naprijed, da pred oltarom zgodno razvrsta klerike, gdje će koji stajati; ovo je osobito potrebno, ako nijesu posve vješti. — ⁴ Celebrant pri tom skine bired i genuflektira.

žem, te sam zapjeva propisanim tonom: *Lumen Christi*, a kler (odnosno pjevači) odgovori: *Deo gratias*. Pođu tada do sredine crkve, tu zapali drugu svijeću, a đakon malo višim glasom zapjeva isto, a svi kao i prije pokleknju. Napokon dođu pred oltar, gdje se zapali treća svijeća na trski, a đakon još višim glasom zapjeva isto; svi genuflektiraju kao i prije. Kad kler (pjevači) trećiput odgovore *Deo gratias*, uz dužnu reverenciju oltaru odu na svoja mjesta, a ostali se poredaju pred oltarom ovako: Subđakon s križem na strani evanđelja, njemu na lijevo turifer, đakon¹ s trskom na strani epistole njemu na desno klerik, koji je nosio² svjetiljku, a ovomu na desno onaj sa zrcima tamjana.

III. Blagoslov uskrsne svijeće.³ — 1. Celebrant došavši k oltaru, otkrije se, preda biret ceremonijaru, nakloni se križu te uzade k oltaru, poljubi ga u sredini i pomakne se malo na stranu epistole. Međutim đakon preda trsku akolitu pokraj sebe, primi od ceremonijara knjigu te kleknuvši pred celebranta na kraju supedaneja a da ne govori prije: *Munda cor*, moli blagoslov govoreći: *Jube, Domne, benedicere*; celebrant okrenuvši se za ljevicom prema đakonu daje mu blagoslov veleći: *Dominus sit in corde tuo, et in labiis tuis, ut digne et competenter annunties suum paschale praeconium. In nomine Patris* etc., ali mu ne daje ljubiti ruke, nego se opet okrene k oltaru.

2. Dobivši đakon blagoslov siđe in planum, genuflektira a s njim i svi ostali, koji stoje pred oltarom osim subđakona s križem i akolita s trskom te svi zajedno pođu⁴ na mjesto, gdje će se pjevati *Exsultet*: Napravo ide turifer, njemu s lijeve akolit sa zrcima tamjana, za njima subđakon s križem njemu na lijevo akolit s trskom a na koncu đakon noseći knjigu. Došavši na mjesto, đakon postavi otvorenu knjigu na stalak, njemu s desne stoji subđakon s križem⁵ a ovomu na desno turifer, s lijeve đakonu stoji akolit s trskom, a njemu na lijevo akolit sa zrcima tamjana; svi stoje u pravcu i licem su okrenuti kao đakon prema knjizi imajući na desno oltar⁶.

3. Kad svi stoje na svojem mjestu, ceremonijar, koji za pjevanja *Exsultet* stoji blizu đakona, uzme od turifera kadionicu i daje je đakonu, koji pokadi knjigu kao kod svečane mise na evanđelje. Predavši ceremonijaru kadionicu, sklopljenih ruku jasnim i radosnim glasom zapjeva: *Exsultet*. Čim počne pjevati, celebrant se okrene kao na evanđelje prema đakonu, te tako stoji sklopljenih ruku. Kod: *curvat im-*

¹ Đakon i subđakon stoje na mjestu, na kojem stoje na početku svečane mise kod pristupnih molitava. — ² Čim je zapalio treću svijeću ugasio je onu u svjetiljci i došavši k oltaru stavio svjetiljku na stolić. — ³ Ima biti od voska, a može biti urešena slikama; može se blagosloviti više puta, uopće dotle, dok se može držati, da će trajati kroz uskrsno vrijeme. Svijetnjak, na kojem će stajati, ima biti za sebe postavljen in plano na strani evanđelja (D. a. 2890, II). Zrnca se ne smiju snimiti (D. a. 2050, III). Kada ima gorjeti, vidi Memoriale rituum Tit. VI. §. VII, 6 (str. 148). — ⁴ Kada pokleknju đakon i oni, koji su mu, dok gleda prema oltaru, na desno, okrenu se sa lijevom rukom; a oni, koji su đakonu na lijevo za desnom rukom. — ⁵ Lice Raspetoga ima biti okrenuto prema celebrantu (Caer. Episc). — ⁶ D. a. 4198, VIII.

peria prekine đakon pjevanje te pođe k uskrsnoj svijeći praćen od ceremonijara i akolita sa zrcima tamjana, te zabode u uskrsnu svijeću zrnca od tamjana u obliku križa ovim redom

1
4 2 5
3

Opet prekine pjevanje kod riječi: *rutilans ignis accendit*, te opet pođe k svijeći, a s njim i akolit s trskom. Đakon uzme od njega trsku i zapali svijeću jednom od triju svijećica na trski; vrati trsku akolitu i opet nastavi pjevanje sve do *apis mater eduxit*. Ovdje opet stane, dok koji od klerika (ili ceremonijar) zapali pripravljeni nažigač na uskrsnoj svijeći, a njim užeže svjetiljku vječnog svjetla kod velikog oltara¹. Đakon nastavi pjevanje do konca². Samo valja da pazi na završetak. Ispušta se cijeli pasus: *Respice etiam* etc. sve do: *populo suo inclusive*; tako se odmah iza riječi: *conservare digneris* zaključuje: *Per eundem Dominum* etc.

4. Svršivši *Exsultet* zatvori đakon knjigu, te sa subđakonom, koji je predao križ jednome od akolita, pokleknuvši pred oltarom pođe k sjedalima, kamo je već došao celebrant, pošto se je naklonio križu poslije ispjevanoga *Exsultet* i sišao sa strane epistole. Akolit koji je primio križ od subđakona, odnese ga na stranu epistole i postavi kraj stolića, a drugi, koji drži trsku sa tri svijeće, postavi je na mjesto za nju priređeno na strani evanđelja i uskrsnu svijeću tako okrene, da križ napravljen od zrnaca tamjana gleda prema puku, dok je za cijeloga *Exsultet* imao biti okrenut prema celebrantu; odsele ima uvijek ostati okrenut prema puku³. Treći akolit makne stalak, na kojem se pjevao *Exsultet*, i ako već nije priređen, priredi drugi, bez pokrivala — na strani epistole nešto podalje od oltara i na nj stavi knjigu (misal ili evanđelistar), iz koje će se pjevati profecije. U ovu svrhu može se upotrebiti i onaj stalak od *Exsultet*, samo treba s njega skinuti svileno bijelo pokrivalo.

IV. Profecije. — 1. Celebrant skine plašt, te obuče manipul i kazulu ljubičaste boje, a đakon skinuvši bijelo odijelo uzme ljubičasto: manipul i stolu, a u većim crkvama i planetu plikatu. Ovako obučeni uzidu celebrant, đakon i subđakon sa strane epistole k oltaru, te bez kakove reverencije ostanu celebrant kod knjige, a đakon i subđakon na svojim mjestima iza njega.

2. Međutim ceremonijar pođe po prvoga kantora, nakloni mu se i prati ga do staka. Dok kantor pjeva profeciju, dotle je celebrant čita *submissa voce* držeći ruke na misalu, kao kod mise, kad čita epistolu. Dok celebrant čita profecije, đakon i subđakon stoje kao kod introita; pri koncu svake profecije ili traktusa stanu iza celebranta kao kod oracije i tako ostanu, dok se na oraciju odgovori: *Amen*, te opet stanu u prijašnji položaj, kad se počne nova profecija. Kad

¹ Ostala svjetla po crkvi može istim nažigačem užeći sakristan. — ² Za papinske odnosno biskupske sedšvakancije ispušta se: *una cum beatissimo Papa nostro N.*, odnosno: *et Antistite nostro N.* — ³ D. a. 4198, VII.

lektor svrši profeciju, ili kod nekih, kad kor otpjeva traktus, celebrant sklopi, raširi i opet sklopi ruke, a glavu nakloni prema križu te pjeva: *Oremus*; đakon kaže: *Flectamus genua*. Kako se valja držati, kad se pjeva *Flectamus genua* vidi str. 160.

3. Lektor ili kantor polazeći da pjeva profeciju genuflectira u sredini, dođe do knjige, položi na nju raširene ruke te bez naslova pjeva profeciju propisanim tonom. Profeciju ima do kraja pjevati, a nesamo tako dugo, kako je dugo celebrant cijelu pročita¹. Preporučuju stoga autori, da se brzo čita, ali opet dostojno i razgovjetno². Kad lektor svrši, ostaje na istom mjestu, dok se otpjeva *Flectamus genua* i *Levate*, pa tu i genuflectira. Tada tek polazi na svoje mjesto genufletirajući pred oltarom, a ceremonijar pozove drugoga. Kada se čita zadnja profecija, akoliti prirede jastuke na drugoj stepenici oltara za celebranta, đakona i subđakona; a ako se blagoslivlje krsna voda, valja napaliti dva svijetnjaka na stoliću za procesiju do krstionice. Svršivši celebrant posljednu oraciju napravi s đakonom i subđakonom reverenciju prema križu, te odmah sa strane sidu k sjedalima.

V. Blagoslov krsne vode³. — 1. Celebrant skine kazulu i manipul a obuče plašt ljubičaste boje; đakon i subđakon također skinu samo manipule. Dok ovi preoblače odijelo, dotle jedan od akolita uzme uskrsnu svijeću iz njezina svijetnjaka te stane pred oltar, ali prema, izlazu iz prezbiterija i pred njega stane drugi akolit s procesionalnim križem a uz njega dva akolita sa svijećama; svi gledaju prema oltaru. Tada dođe i celebrant sa svojom asistencijom pred oltar. Svi naprave reverenciju prema oltaru: celebrant se duboko nakloni, ostali svi genuflectiraju⁴ osim akolita, koji nose križ, svijeće uz križ i uskrsnu svijeću.

2. Načinivši reverenciju celebrant, đakon i subđakon pokriju glave, a procesija polazi ovim redom: akolit sa zapaljenom uskrsnom svijećom, križ i uz njega dva svjećonoše, kler a na koncu celebrant, uz kojega stupaju đakon i subđakon držeći krajeve plašta. Kad se procesija gane, pjevači zapjevaju: *Sicut cervus*. Došavši blizu mjesta, gdje će se blagoslivljati voda, procesija stane, klerik s križem (uz njega uvijek svjećonoše) prema celebrantu, klerik s uskrsnom svijećom stane desno od đakona, celebrant između đakona i subđakona (ako je baptisterij ograđen kod ulaza u nj). Klerik ili ceremonijar dođe pred celebranta s knjigom; celebrant i asistencija se otkriju te celebrant sklopljenih ruku počne in tono feriali: *Dominus vobiscum* i oraciju: *Omni-potens sempiternus Deus*.

3. Pristupi tada bliže krstionici (ili ako je ograđena, unutar ograde) klerik s križem, celebrant s asistencijom, klerik ili ceremonijar, koji će

¹ D. a. 3104, VIII. — ² Müller. — ³ Ima se ovršiti u svim crkvama, u kojima je zakonita krstionica stalna (D. a. 4057, I). U crkvi, makar to bila baš katedralna, u kojoj nema stalne krstionice, ne obavlja se blagoslov krsne vode; a nije slobodno niti se dolikuje (nec liceat nec deceat) blagoslivljati vodu samo do ulijevanja sv. ulja (D. a. 3272, I—III). — Blagoslivljati ima vodu onaj, koji će poslije misu pjevati, od toga se izuzima biskup ordinarij, koji može vodu blagoslivljati a da ne mora poslije mise pjevati (Caer. Episc.). — ⁴ Kanonici u svojoj crkvi također se samo naklone.

držati knjigu i klerik s uskrsnom svijećom. Celebrant gleda prema križu. Sve molitve i prefaciju pjeva sklopljenih ruku; kada pravi nad vodom križ, drži ljevicu na prsima. Ovdje se sada sve vrši, kako je u misalu označeno¹. Svaki put, kad se celebrant takne vode, đakon mu daje ručnik, da obriše ruku. Uskrсну svijeću valja također obrisati drugim mekanim obrisacem, kad se izvadi iz vode. Kad celebrant završi prefaciju čitajući: *Per Dominum nostrum*, asistencija odgovori: *Amen*.

4. Poslije toga uzme klerik od blagoslovljene vode u posudu, a jedan od nazočnih svećenika uzme na roketu ljubičastu stolu te pruži aspergil celebrantu, koji poškropi sebe, svećenika i asistenciju te preda aspergil svećeniku, od koga ga je primio, koji tada pođe po crkvi da poškropi ostali kler i narod. Celebrant dotle sjedi pokrite glave. Međutim klerik uzme od blagoslovljene vode u drugu posudu, da bude za blagoslov kuća; ili ako se blagoslivlja voda u kakvoj velikoj posudi, a ne u krstionici, uzme iz posude i nalije u krstionicu.

5. Na to celebrant među đakonom i subđakonom pristupi krstionici, te primivši od đakona posudicu s katekumenskim uljem² ulije ga malo u vodu u obliku križa govoreći jasno: *Sanctificetur* etc; preda posudicu đakonu te od njega primi posudicu s krizmom; od nje malo ulije u vodu u obliku križa govoreći: *Infusio Chrismatis* etc. Tada opet uzme posudicu s katekumenskim uljem i držeći obadvije posudice u desnoj ruci govori glasno: *Comixtio* etc., a na riječi: *In nomine Patris* triput ulije obadva ulja u obliku križa, i preda posudice đakonu. Tada pomiješa celebrant ulje s vodom i rastjera ga po svojoj vodi u krstionici; ruku odmah otare pamukom i sredinom kruha, te opere i otre ručnikom³.

6. Ako je tko za krštenje, odmah ga krsti⁴. Poslije krštenja ili ako toga nema, čim celebrant opere ruke, vraća se procesija k vel. oltaru redom, kojim je ovamo došla. Došavši pred oltar učine svi reverenciju, kako je rečeno, kad su polazili od oltara ka krstionici. Klerik, koji je nosio uskrсну svijeću, stavi je u njezin svijetnjak, križ na stranu epistole, a svijetnjake na stolić. Celebrant, đakon i subđakon polaze k sjedalima, gdje celebrant snimi plašt, a đakon i subđakon planete, ako su ih imali.

¹ Por.: Schüch-Polz, Pastirsko bogoslovlje str. 667 i sl. s bilješkama. —

² Sv. ulja imaju biti nova. Ako još nijesu dospjela radi udaljenosti katedralne crkve, bio je općeniti propis, da se upotrebi staro ulje, a poslije kad novo prispje, da se privatno ulije (D. a. 2773, I.; 3092). Međutim je S. R. C. 31. siječnja 1896 (D. a. 3879) izdala ovu odredbu: *Parochus curet, ut Presbyter, vel clericus, si possibile sit in sacris constitutus, nova Olea sacra recipiat. Quod si aliquod adhuc erret impedimentum, idem Parochus vel per se vel per alium Sacerdotem, benedicat fontem sine sacrorum Oleorum infusione, quae privatim oportuno tempore fiet* (obučen u roketu i ljubičastu stolu po obredu u Misalu propisanom); *nisi aliquem baptizare debeat, tunc enim in ipsa benedictione vetera Olea infundat.* — ³ Vidi 283 bilj. k Memoriale rituum (str. 145). —

⁴ Vidi: Memoriale rituum Tit. VI. § V (str. 145).

VI. Litanije. — 1. Kad se vraćaju¹ od krstionice, dva pjevača počnu pjevati Litanije svijui svetih, kako se nalaze u misalu na ovaj dan²; a svi ostali odgovaraju ponavljajući, što su pjevači pjevali³. Međutim celebrant i asistencija skinuvši odijelo, kako je gore rečeno, dođu pred oltar, celebrant načini duboki naklon, a đakon i subđakon genufektiraju in plano, tada sva trojica kleknu na najnižu stepenicu te odmah legnu stavivši ruke i glavu na priredene jastuke. Ako se voda ne blagoslivlje, tada celebrant i asistencija došavši od oltara k sjedalima, kako je rečeno gore (IV, 3), celebrant skine kazulu i manipul, a đakon i subđakon manipul i planetu, ako su ih imali. Sada polaze k oltaru, kako je malo prije rečeno, uz reverenciju oltaru, legnu pred oltarom, svi ostali kleknu i pjevači počnu Litanije svijui svetih, dok im drugi odgovaraju kao gore.

2. Kad pjevači zapjevaju: *Peccatores Te rogamus, audi nos*, celebrant i asistencija ustanu, naprave propisanu reverenciju prema oltaru, pokrite glave i sklopljenih ruku polaze u sakristiju, da obuku odijelo bijele boje za sv. misu. Litanije se nastavljaju sve do: *Christe, exaudi nos* uključivo. Međutim se na oltaru zapale svijeće, skine ljubičasti antependium i na oltar postavi cvijeće.

VII. Sv. misa i vespere. — 1. Ova je sv. misa kao i druge svečane mise osim ovđe navedenih promjena.

2. Kad se kod litanija ispjeva: *Christe exaudi nos*, počne kor svečano *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison* kao kod mise opetujući triput. Međutim celebrant s asistencijom obučen u bijelo odijelo dođe k oltaru; svi naprave propisanu reverenciju te počne misa. Psalam se *Judica* uzima. Po običaju pokadi se oltar i celebrant, koji poslije toga odmah, jer nema introita, na izmjence s đakonom i subđakonom govori *Kyrie*, i ide u sredinu, gdje, kad kor svrši pjevanje *Kyrie*, svečano zapjeva: *Gloria in excelsis Deo*. Na to zvana zazvone⁴, a i orgulje se glase. I slike na oltarima se otkriju, ako se lako dade, inače poslije sv. mise⁵; pri tom se valja čuvati svake teatralnosti⁶.

3. Poslije epistole, kad je subđakon dobio blagoslov, zapjeva celebrant triput sve višim glasom: *Alleluja*; iza svakoga kor odvraća isto istim glasom. Na evanđelje dolaze akoliti bez svijetnjaka i svijeća te stanu uz subđakona sklopljenih ruku. *Credo* se ne govori; nego poslije evanđelja kaže celebrant: *Dominus vobiscum* i *Oremus*, ali ofertora nema. Kod *Lavabo* govori se *Gloria Patri*. Prefacija, *Communicantes* i *Hanc igitur* posebno, kako je označeno u misalu. Poslije *Pax Domini sit semper vobiscum*, kada celebrant spusti dio hostije u

¹ Ovako rubrika Misala, koja se ima držati, ako nije biskup nazočan; a ako je biskup nazočan, tada se valja držati propisa Caer. Episc., koji traži da se litanije pjevaju, kad celebrant, đakon i subđakon kleknu pred oltarom prije nego će leći (D. a. 3108, X). — ² Nešto su skraćene. — ³ Na pr.: Pjevači: *Sancta Maria, ora pro nobis*; svi ostali ponove: *Sancta Maria, ora pro nobis*; dok ne bi valjalo: Pjevači: *Sancta Maria*, ostali: *ora pro nobis*. — ⁴ Ako je u mjestu više crkva, u kojima se obavljaju sveti obredi ovih dana, tada se u manjim crkvama smije tek onda zvoniti (razumije se na tornju), kad se oglase zvana glavne crkve. — ⁵ D. a. 1248; 2965, II. — ⁶ D. a. 3110, XII.

kalež, te đakon pokrije kalež, genuflektira zajedno s celebrantom, a tako i subđakon na svom mjestu; đakon polazi na lijevu stranu celebrantu, a subđakon na desnu, jer nema *Agnus Dei*, a ni *pax* se ne daje; no celebrant moli tri obične molitve prije pričesti.

4: Poslije pričesti kor pjeva mjesto običajne komunije za vesper e antifonu: *Alleluja* i psalam: *Laudate s Gloria Patri*. Celebrant na strani epistole s đakonom i subđakonom, koji stoje kao na introit, isto to moli. Kada se poslije psalma opetuje antifona, tada celebrant počne pjevajući antifonu za *Magnificat: Vespere autem Sabbati*, a kor nastavi, dok celebrant ostalo tiho moli sa đakonom i subđakonom. Kad kor počne: *Magnificat*, svi ustanu, a celebrant s đakonom i subđakonom ide u sredinu oltara. Sada će biti incenzacija kao obično. Đakon pokadivši celebranta, odlazi da ostale u koru pokadi, a celebrant i subđakon mole tiho: *Magnificat*, ako ga nijesu molili za same incenzacije. Kad kor svrši antifonu poslije *Magnificat*, celebrant dolazi u sredinu kao poslije *Communio* u svečanoj misi; i sada sve dalje kao u svečanoj misi, samo što đakon pjevajući: *Ite missa est* dodaje: *alleluja, alleluja*.

5. Poslije sv. mise ima se trska sa tri svijeće maknuti i više se ne upotrebljava.¹ – Svećenik obučen u roketu i bijelu stolu, kako je rečeno na str. 148., može prenesti ciborij u veliki oltar. Sveta pričest može se dijeliti već pod svečanom misom i poslije mise²

Bilješka. Na duhovsku je vigiliju svečana služba Božja kao na Vel. subotu počevši od profecija, razumije se *mutatis mutandis*, što je sve točno označeo u Misalu. Ovdje samo opažamo, da je strog propis, da se i na ovu vigiliju blagoslivlje krsna voda u crkvama, gdje je krsionica³.

¹ D. a. 2873, V. — ² S. R. C. 28. IV. 1914, u A A S. VI. p. 196. —
³ D. a. 2878.